

נים הארכיאולוגיים, המחפשים כד או פטיפס, והופכים תל שלם על הראש. בואת אובדת לנו לעולם הזדמנות לשחזר את העבר. "נכון, אלפי אנשים לוקחים טוריה ויוצי אים לחפור בתל אלסאפי, למשל. זה פסול. כי זה הורס אתר היסטורי ממדרגה ראשונה. אבל כאשר גם שר בישראל עושה אותו דבר — זה פסול שבטחיים, כי זה מעודד את האלפים להמשיך במלאכת ההרס. וזהו חטאו הגדול של משה דיין."

זאת נקודת הראות המדעית. ישנה גם נקודת ראות ציבורית. מבחינה פורמאלית, אפשר היה לטעון כי משה דיין עבר על חוק העתיקות, אשר כמה מסעיפיו — כגון הסעיף על סחר בעתיקות ללא רשיון — מחייבים מאסר של שישה חודשים וקנס של מאה לירות. אולם אין זו הטענה העיקרית — שהיא מוסרית.

עד כה הביטו כמעט הכל בסלחנות על מעשיו של משה דיין, בראותם בהם התפר צות של עצמיות צברית, שאינה מסוגלת להתחשב בתקנות או באיסורים. כך התייח סו אליו כאשר הסיס הצידה את החביות שחסמו את הכביש החדש לביתה, כדי ש יוכל לנסוע למשרדו בדרך הסגורה בפני נוסעים רגילים. כך גם התייחסו לנהיגתו ב מהירות מופרות.

והנה עתה הסתבר כי מה שנראה כחול־ שה — ונסלח בשל כך — היה גם מקור להכנסה. בדרגע, נראו עיסוקיו הארכיאולו גיים של הצבר הפרוע באור אחר לגמרי. לזכותו של דיין אפשר לומר דבר אחד: שהוא הצהיר על נכונותו לשאת בכל הד אחריות החוקית למעשיו. "אם יש פסול ב מעשיו", הכריז, "אזי תמצו את הדין. איני טוען לשום חסינות כשר, או כחבר־כנסת."

דברים שדרשו תגובה מן האיש המוסמך. במיקרה זה: שר החינוך והתרבות זלמן ארן, הממונה על ביצוע חוק העתיקות 1929. אך ארן העדיף להפנות את עיניו בתמימות. "איני מעלה על הדעת, ששר ב ישראל יעסוק בפעולות לא חוקיות", הגיב, כאשר נשאל מה בדעתו לעשות בנינין זה. אולם אין זו תשובה מספקת — לא את אנשי אגף העתיקות, לא את הציבור, ואף לא את משה דיין עצמו. השמועות והריגו גים של שנים הגיעו השבוע לנקודת־שיא. דיין הציע להתעלם ממנה, כאילו לא היתה. זאת, כדי שיקבע אחת לתמיד: האם משה דיין הוא פיראט של עתיקות, או אספן קצת יוצא־דופן, אבל כשר?

גן העתיקות בצהלה - הגינה מאחורי ביתו של שר-החקלאות

"הארכיאולוגיה כיום היא מדע, אשר חייב לענות על שאלות חשובות מאוד — ולא להציג פסלונים או כד־חרס וכלי־נחושת. כאשר ערכנו חפירות בחצור, לא היה חשוב כמה כלים נמצאו — כי אם חיוני היה לה־ שוף את הישובים הקדומים. כאשר עורכים כיום חפירות בתל־עדר, אין כל חשיבות ל־ פסלון שמצאו שם. חשוב הרבה יותר ל־ בוע כמה אנשים חיו שם, באיזו צפיפות, ממה התפרנסו, מה לבשו ומה בישלו. זוהי עבודה איטית, הנמשכת שנים, בה תגוחת כל אבן חשובה. והנה באים האספ־

לקבל את טענתו של משה דיין, כי עלידי פעולתו הפרטיזנית הציל מימצאים רבים מ־ כליה. אבל לא זה החשוב. קודם כל קיים הצד העקרוני: האם מותר לשר ולמנהיג להתעלם מהחוק? "שנית, וחשובה לא פחות, היא הבחינה המדעית. פעם חשבו שארכיאולוגיה פירושה איסוף כלים ועתיקות, כדי למלא בהם מ־ יואנים. אנתנו קוראים לואת תקופת־שודדי הקברים. כך מילאו את הבריטיש חוויאון בלונדון. אבל כיום קיימת גישה אחרת ל־ גמרי לארכיאולוגיה, ובפרט בארץ ישראל.

מסר לו את כתובותיהם של כמה סוחר־ עתיקות, ביניהם זו של פיליפס. דיין עצמו לא הכחיש את המכירה. הוא סירב אומנם לנקוב בסכום שקיבל עבור הכדים (המדובר איננו בעשרות ולא ב־ אלפים, אלא במספר שבין אלה), אך הצ־ היר: "אני קונה עתיקות, אוסף וגם מוכר."

עין לא טובה

את הכדים שמכר להארי פיליפס מצא משה דיין באזור שייד זואד בסניג, ב־

ללא־רשות, תצוץ שאלת הנאשם: "ולמשה דיין מותר?" רק פעם אחת נעשה משהו. היה זה לפני שנתיים, כאשר התברר כי ראש של פסל נדיר, שנתגלה בחפירות קיסריה, נעלם מן השטח. אחרי עבודת בילוש מסועפת, הת־ גלה הראש אצל אחד מעובדי משלחת ה־ סיוע האמריקאית בתל־אביב. האיש החזיר את ראש־הפסל למשטרה, ולאחר שנאמר לו כי הוא פרסונה נון־גראטה — יצא מהארץ. אך רוב מוצאי וגונבי העתיקות בארץ ניצלו מידי החוק, כי ניראה שחשוב היה לעטוף את התחביב של משה דיין בקשר של שתיקה.

קונה, אוסף וגם מוכר

שבוע הפך חרות את קשר השתיקה. זהו הוא עשה זאת, לאחר שנתגלה כי ה־ קשר בין דיין לבין ארכיאולוגיה אינו רק תחביב חביב.

סיפר חרות. בעמוד הראשון: "משה דיין סוחר בעתיקות — בעיצומו של מיבצע סיני ניהל עיסקות שלא בתפקיד עם בדואים." הסיפור המדהים: משה דיין מכר כדים עתיקים להארי פיליפס, סוחר עתיקות ב־ רחוב שלומציון המלכה בירושלים. פיליפס אישר את קניית הכדים, אך סירב בתוקף למסור את שהיים הכספי. לעומת זאת גילה, כי מכר את הכדים לעסקן אמריקאי בשם פיליפ ברנשטיין, יו־ר הוועד הציוני באר־ צות־הברית, המשמש גם כרב בבית־כנסת ב־ רוצ'סטר.

הסתבר עוד, כי לא רק דיין היה מעורב בעיסקה זו. גם לטוי קולק, מנהל משרד ראש הממשלה, היה חלק בה — אם כי דודי הוא סיפר, כי הרב ברנשטיין ביקר בביתו וראה כדים עתיקים. הוא התעניין לדעת היכן משיגים כדים כאלה, כדי לקשט בהם את בית־הכנסת שהוא מקים. קולק

הוא הדגיש, כי אין הוא מוכר עתיקות שהוא עצמו מוצא, בחפירות פרטיות. את הכדים רכש "בחוק לארץ" — על כן ראה את עצמו חופשי למכרם. חוץ מזה — אני חופר עתיקות, אבל לא באיזורי חפירה. אני מציל עתיקות מתחת לבולדוורים העוסקים בחפירות לצרכי בניין, או ליד מחצבות. בזה אני רק מציל את העתיקות הללו."

ומה עם הצד החוקי? "פגיעה בחוק ישנה, לדעתי, אם חופרים במקום מיועד. אבל לא בשטח שפועלים דח־ פורים ובולדוורים. הלואי שימצאו די אנשים שיחטטו במקומות כאלה ויצילו את העתי־ קות, במקום שילכו לאיבוד. אם אני מוצא דבר שיש בו ערך מבחינת עתיקות — אז אני מודיע למחלקת העתיקות."

אבל מחלקת העתיקות, כפי שהוא עצמו ידע לספר, "מביטה על זה בעין לא טובה."

מה אומר המדע?

סביר אחר מראשי אגף העתיקות, כי כשיחה עם כתב העולם הזה: "אני מוכן

הפך לביזנס